

DAINIUS SOBECKIS

Vytauto Didžiojo universitetas

LEONARDO ANDRIEKAUS TAPATYBĖS KLAUSIMAS: IŠEIVIS, TREMTINYS AR PABĖGĖLIS?

Question of Leonardas Andriekus Identity:
Emigrant, Expatriate or Refugee?

SUMMARY

The article raises the problem of categorizes a person as *emigrant*, *expatriate* or *refugee*. In the first part, the article discusses the conceptions of *emigrant*, *expatriate* and *refugee*. Referring to the Vocabularies of Modern Lithuanian, Synonyms and International Words, the article compares them to the conceptions of *exile*, *emigrant* and *exodus*. K.Ostrauskas, the representative of emigration, states that conceptions 'expatriate' and 'refugee' should not be used. He replaces them with the term 'exile'. In the second part, the article analyzes a concrete question connected with the question of L. Andriekus identity. It attempts to determine into which category – *emigrant*, *expatriate* or *refugee* – Andriekus should be placed. L. Andriekus himself states that he is neither *emigrant*, nor *expatriate*, because he has not emigrated nor has he been exiled. He also is not *refugee*, because he has not escaped from his native land. Since he left Lithuania involuntarily but did not escape, it can be concluded that L. Andriekus is an *expatriate*. The fact that in 1937 Franciscans leaders, exercising their power, sent for study abroad a group of clerics, among which was L. Andriekus, allows one to make such a conclusion. Such an action, even if with the best intentions, is understandable as direct *exile*.

SANTRAUKA

Straipsnyje keliama asmens tapatybės klausimo problema, susijusi su *išeivio*, *tremtinio* ir *pabėgėlio* sampratomis. Aptariama sąvokų šių samprata, jas lyginant su *egzilio*, *emigranto* ir *egzodo* sąvokomis, pasiremiant *Dabartinės lietuvių kalbos*, *Sinonimų* bei *Tarptautinių žodžių* žodynais. Išeivijos atstovas K. Ostrauskas teigia, kad reikėtų atsisakyti sąvokų *tremtinys* ir *pabėgėlis* vartojimo, jas pakeičiant terminu *egzilis*. Antroje

RAKTAŽODŽIAI: L. Andriekus, K. Ostrauskas, išeivis, tremtis, tremtinys, pabėgėlis, diaspora.

KEY WORDS: L.Andriekus, K. Ostrauskas, emigrant, exile, expatriate, refugee, Diaspora.

straipsnio dalyje nagrinėjamas konkretus Andriekaus tapatybės klausimas. Aiškinamasi, kuriai kategorijai – *išeivio*, *tremtinio* ar *pabėgėlio* – galima jį priskirti. Pats Andriekus teigia, kad jis nėra *emigrantas* ar *išeivis*, nes neemigravo; nėra nei *tremtinys*, nes niekas jo netrėmė; nėra ir *pabėgėlis*, nes niekur nebėgo iš gimtojo krašto. Kadangi jis ne savo noru išvyko iš Lietuvos, bet taip pat nepabėgo, daroma išvada, kad Andriekus yra *tremtinys*. Tokią išvadą daryti leidžia tas faktas, kad pranciškonų vadovybė, naudodamasi savo galia, 1937 m. išsiuntė klierikų būrį, į kurį pateko ir Andriekus, studijuoti jį užsienį. Toks veiksmas, kad ir su geriausiais ketinimais, suprantamas kaip tiesioginė *tremtis*.

ĮVADAS

Šiuolaikinėje kosmopolitinėje visuomenėje svarbus dalykas – diasporos tapatybės problema ir jos sprendimo paieškos. Šiuo metu galime kalbėti apie trečiąją emigracijos bangą (pagal nusistovėjusią tradiciją), kuri paskatinta ne karinių veiksmų, bet išsilaisvinimo iš sovietinės priespaudos ir subliūskusių vilčių apie geresnę ateitį. L. Eriksonas, kalbėdamas apie lietuviškos tapatybės paieškas, tai traktuoja kaip *išeivijos diskursą*, kiekvienai visuomenei dabarties socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje užduodamas svarbiausią klausimą: „kas mes esam?“¹. Šioje vietoje būtina aptarti diasporos tapatybės statusą. Kas mes esame už Lietuvos ribų? Tremtiniai, pa-

bėgėliai ar išeiviai? Čia susiduriame su išeivijos statuso traktavimo problema.

Aptarsime, kaip sąvokos *išeivis*, *tremtinys* ir *pabėgėlis* pristatomos *Dabartinės lietuvių kalbos*, *Sinonimų* bei *Tarptautinių žodžių žodynuose*, palyginsime jas su *egzilio*, *egzilo*, *egzodo* bei *emigranto* sąvokomis. Išsiaiškinsime, kaip minėtas sąvokas traktuoja lietuvių diasporos atstovai. Tuomet išanaluosime konkretų atvejį, susijusį su Andriekumi ir jo tapatybės samprata. Minėtai problemai analizuoti taip pat naudosimės *Maironio lietuvių literatūros muziejaus* (MLLM) bei *Pranciškonų vienuolyno prie Kryžių kalno* (PVKK) archyvine medžiaga, kuri padės atskleisti Andriekaus poziciją analizuojamu klausimu.

SAVOKŲ IŠEIVIS, TREMTINYS IR PABĖGĖLIS SAMPRATA

Viename pamokslų Andriekus teigė, kad tokių dvasinių sąmyšių anksčiau nėra buvę kaip XX a. pirmoje pusėje, kurie reikėsi „<...> masiniais žmonių bėgimais iš savo namų“². Tuo metu žmonėms, besiblaškantams po Europą, rūpėjo ne įdomūs turistiniai maršrutai, o egzistencijos klausimas. Tad J. Kapačinskas kalba ne apie turistinio, norinčio išvysti svetimus kraštus, bet apie *pabėgėlio* statusą, nes iš Tėvynės bėgti teko nuo karo audrų. Minėdamas *pabėgėlius* jis

kalba apie save ir kitus, bėgusius nuo karo baisybių. Daugelio tautiečių išsiblaškimą po pasaulį traktuoja trejopai: pirmą, *tremtiniai*, kuriuos okupantai ištrėmė iš gimtojo krašto; antrą, *pabėgėliai*, kurie bėgo nuo karo audrų; trečią, *emigrantai*, kurie savo noru pasitraukė iš Tėvynės.³ S. Pašilis, rašydamas apie lenkų poetą A. Zagajewskį, primena jo pastabas apie *išeivio* rašytojo vaizduotę, kuri gali pagimdyti paradoksalią laisvės pojūtį, nes „būdamas išeivijoje, svetur,

nebeturi ryšio su savo draugais, esi atkirstas nuo savo gimtojo miesto, bet tikrovė tebėra su tavimi...“⁴. Jam pritaria ir Ostrauskas, pristatydamas rašytojo kaip *egzilio* atstovo egzistenciją svetur, kaip kūrybingai laisvą ir turinčią ryšį su Vakarų kultūra.⁵ Susiduriame su trijų kategorijų žmonėmis, kuriems teko palikti Tėvynę – tai *pabėgėliai*, *tremtiniai* ir *emigrantai* arba, dar kitaip, – *išeiviai*. Kai kurie diasporos atstovai yra linkę atsisakyti jiems taikomų minėtų terminų. K. Bartkienė *emigrantą*, *tremtinį* ir *pabėgėlį* traktuoja kaip terminus, turinčius „skirtingą tos pačios reikšmės atspalvį“⁶. Tačiau visiškai sutikti su tuo negalima. Minėti žodžiai iš esmės skiriasi pagal savo veiksmo prasmę. Ostrauskas siūlo naudoti *egzilo* ir *egzilio* terminus, primindamas, kad *tremtinio* sampratos jau beveik atsisakyta ir niekas nebenori būti bailus tarsi kiškis *pabėgėlis*. Prof. J. Eretas emigraciją lygina su didele nelaime, tam tikra mirtimi. Diskutuodamas apie tremtį, jos atstovams apibūdinti jis dažniausiai naudoja terminą *egzilis* ir *egziliečiai*⁷, bet kartais mini *emigranto*, *tremtinio* ir *tremties* sąvokas⁸, tikrus *tremtinius* prilygindamas *egziliečiams*⁹. Pats Eretas apie savo išvykimą iš Lietuvos yra teigęs, kad pasijuto kaip tikras tremtinys¹⁰, kuomet teko išvykti. A. Samalavičius *tremtį* tapatina su šiurkščia ir drastiška tautinio tapatumo niokojimo forma.¹¹ Terminai *išeivija* ar *išeivis* nevisai teisingai nusako esamą situaciją. Tam apibūdinti rekomenduojama naudoti *egzilo* ir *egzilio* terminus.¹² Kaip teigia Ostrauskas, *egzilio* apibrėžime minimas būtinumas nėra joks pasiteisinimas, kad reikėjo pabėgti iš Tėvynės. Kad ir koks tai buvęs būtinumas, apsisprendimą padarė kiekvienas asme-

niškai.¹³ Tačiau *egzilis* susiejamas su būtinumu pabėgti, taigi tapatinamas su *pabėgėlio* būseną, bet ne tremtimi: „esame *išeiviai/egzilai*, o ne *tremtiniai*; tad ir *išeivija/egzilis* – ne *tremtis*“¹⁴. Kodėl gi Ostrauskas siūlo vartoti lotyniškus terminus minėtai situacijai apibūdinti? Juk galima naudoti ir graikišką terminą *exodos*, kuris reiškia *išėjimą*, kai žmonės dėl nepalankių gyvenimui aplinkybių išsikelia gyventi kitur ir taip pat yra tapatinamas su *išeivija*.¹⁵ Nors terminas *egzodas*¹⁶ turi žymiai gilesnę prasmę negu ji nurodoma *Tarp-tautinių žodžių žodyne* – jis kilęs iš tų laikų, kuomet Mozė gavo nurodymą iš Jahvės, kad turi žydų tautą išvesti iš Egipto priespaudos į Pažadėtąją Žemę: tuomet *exodos* galima suvokti kaip pažadą ar dovaną, esančią kažkur Egipto žemės išorėje. Gal būtų galima pakoreguoti Ostrausko definiciją taip: esame *išeiviai/egzodai*, o ne *tremtiniai*; tad ir *išeivija/egzodas* – ne *tremtis*? Iš Ostrausko teksto aišku, kad jis yra griežtai prieš sąvokos *tremtinys/tremtis* vartojimą. *Pabėgėlio* statusas jam reiškia bailumo įsikūnijimą. Tad belieka *išeivijos/išeivio* arba, kitaip tariant, *egzilio/egzilo* termino vartojimas ir aiškinimas. Visai užmirštama *emigranto/emigracijos*, taip pat lotyniški terminai, kurie reiškia asmenų išsikėlimą gyventi į kitą šalį, bei toje šalyje gyvenančių asmenų grupę. Juk *egzilį* galima tapatinti ne tik su *išeivija*, bet ir su *emigracija*.¹⁷ Tai yra tos pačios reikšmės žodžiai. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* terminą *išeivis* aiškina kaip asmenį, iškeliavusį gyventi į kitą valstybę, *išeiviją* traktuoja kaip jų bendruomenę toje valstybėje, o *išeivystė* lyginama su *emigracija*; terminą *tremtinys* aiškina kaip tą, kuris yra ištremtas ar nutremtas, *tremtis* traktuojama kaip ištremi-

mas ar nutrėmimas, o žodis *tremtis* aiškina kaip asmens pašalinimas iš jo gyvenamosios vietos „teismo nuosprendžiu ar valdžios galia“; terminą *pabėgėlis* aiškina kaip asmenį, kuris pabėgo, paliko savo kraštą ir vietą, o sąvokos *pabėgti* ir *pabėgimas* traktuojamos kaip pasprukimas ar pasišalinimas iš tam tikros vietos ar nuo tam tikros asmenų grupės; terminas *emigrantas* aiškinamas kaip *išeivis*, o *emigracija* traktuojama kaip *išeivija* arba išėjimas gyventi į kitą šalį iš savo valstybės, su pastaruju traktavimu tapatinamos sąvokos *emigruoti* ir *emigravimas*.¹⁸ *Sinonimų žodynas* sąvoką *išeivis* lygina su *išėjūnu* ir *emigrantu*, kurie išsikėlę gyventi į kitą kraštą; sąvoka *pabėgėlis* aiškinama daugiopai – tai *bėglys*, nuo karo pabėgęs asmuo arba *dezertyras*, pabėgęs iš kariuomenės asmuo, taip pat *pabėgėlis* lyginamas su *bėgūnu*, *sprukliu* ir

pasprukėliu; *tremtis* tapatinama su *ištrėmimu*, o *emigrantas* su *išeiviu*.¹⁹ Tačiau nereikia pamiršti, kad tarp lietuvių buvo ir *pabėgėlių*, ir *tremtinių*, ir *išeivių*, *egzilių*, *egzodų*, *emigrantų*. Jei kažkam teko *pabėgti*, jis negali vadintis *tremtiniu* ar *išeiviu*, o ką *ištrėmė*, tas negali savęs vadinti *išeiviu* ar *pabėgėliu*, o kam teko likimas būti *išeiviu*, tas negali vadintis *tremtiniu* ar *pabėgėliu*. Faktas lieka faktas. Iš visų apibūdintų terminų gėdingiausia vadintis *pabėgėliu*. Tad būtų visai suprantama, kad *pabėgėliai* noriau vadintųsi *išeiviais*. *Tremtiniais* jie savęs įvardyti negalėtų, nes niekas jų netrėmė. Tačiau sąlyginai *pabėgėliai* galėtų vadintis *išeiviais*, nes jų pasitraukimas iš Tėvynės buvo tarsi *išėjimas*, bet greituju būdu. *Išeivius* galima traktuoti tuos, kurie į užsienį pradėjo traukti kiek anksčiau, negu prasidėjo grėsmė ir okupacija iš Rusijos.

LEONARDO ANDRIEKAUS TAPATYBĖS STATUSAS DIASPOROJE

Prisimindamas savo išvykimą į užsienį, viltį po studijų sugrįžti į tėvynę, veiklą išeivijoje, Andriekus rašė: „Nesu emigrantas ar išeivis, nes neemigravau; nesu tremtinys, nes niekas manęs neištrėmė; nesu pabėgėlis, nes nebėgau.“²⁰ A. Škėma save tapatina su emigrantu ar išeiviu, bet ne su tremtiniu. Jis prašo: „leiskite žodį *tremtis* pakeisti žodžiu *išeivija*. Tebetikiu – niekas mūsų netrėmė, o patys pabėgome...“²¹. Andriekaus situacija skiriasi nuo Škėmos.

1934 m. rugpjūčio 3 d. Telšių vyskupo liudijimo dokumente teigiama, kad Kazimieras Andriekus buvo teisingomis apeigomis pakrikštytas, nėra susietas jokiais kitais įžadais, nėra sudaręs santuokinių ryšių ir pagal kanonus gali

būti įvilktas į vienuolio abitą.²² 1934 m. K. Andriekus įstojo į vienuolių pranciškonų ordiną ir gavo Leonardo vardą. 1937 m. vasarą būrys klierikų iš Kretingos pranciškonų vienuolyno buvo išsiųsti į užsienį.²³ Andriekus pateko į antrąją emigracijos bangą (pagal nusistovėjusią periodizaciją, tai XX a. 3–5 dešimtmetis).²⁴ Andriekui parinkta seminarija Austrijoje. Amžinuosius įžadus davė 1938 m. rugsėjo 26 d. 1937–1939 m. studijavo teologiją Schwaze, Austrijoje, kurui prasidėjus ir A. Hitleriui uždarius seminariją – Jugoslavijoje, paskui Italijoje, kur 1940 m. birželio 29 d. Milane buvo išventintas kunigu. Nuo 1941 m. trejus metus Romoje, Šv. Antano universitete studijavo Bažnyčios teisę ir gavo

teologijos daktaro laipsnį už disertaciją *De iure minorennium in iure romano et ecclesiastico*.²⁵ Po to jam vienerius metus dar teko studijuoti civilinę teisę ir Bažnyčios administracinę teisę Laterano teisės institute, į kurias gilinosi jau daugiau iš pareigos. Prieš išvykstant į JAV, Andriekui Italijoje dar teko beveik pusę metų pabūti Emilijos Redžo stovyklos lietuvių tremtinių kapelionu, kur jis rūpinosi lietuvių pabėgėliais.²⁶ Į tremtinių stovyklą paskyrimo raštą gavo 1945 m. lapkričio 19 dieną. Neilgai trukus, 1946 m. kovo 20 d., praėjus 4 mėnesiams po paskyrimo į kapeliono pareigas, Andriekus gavo paskyrimą vykti į Maino valstijoje Greeno kaimelyje, JAV, esantį pranciškonų vienuolyną.²⁷

Autobiografijoje, pristatydamas savo posūkį pas pranciškonus, labiausiai pabrėžia Apvaizdą. Buvo galimybė jam pasilikti dėstyti Romoje, bet, jo paties manymu, jis būtų išitraukęs į akademinę veiklą, o literatūrai nebebūtų likę laiko, „bet Apvaizda patvarkė kitaip“²⁸. Pagal savo studijų ir doktorato pobūdį, jis visai tiko dėstytojauti. Tačiau universitetui pasiteisino, kad jau senokai atitrūko nuo mokslinio darbo, užsiimdamas dvasiniais reikalais.

Į Lietuvą gyventi taip ir nebegrįžo, nes prasidėjo karas, o paskui Tėvynė atiteko Sovietų Sąjungai. Griuvus geležinei uždangai, gimtinėn buvo atvykęs tik du kartus. Andriekus mirė Brooklyne 2003 m. gegužės 19 dieną. Planavo dar kartą apsilankyti Lietuvoje. Diasporoje praleido didžiąją savo gyvenimo dalį. Į užsienį išvyko būdamas 23 metų, o užsienyje išgyveno 66 metus. Andriekui galima pritaikyti R. Šilbajorio Škėmai taikytą garbingai nusipelnusio išėivio ir

pabėgėlio statusą²⁹, nors pats Andriekus savęs ir nepriskiria minėtoms kategorijoms, nes nebuvo dipukas.³⁰ Tačiau tokių asmenų kaip Andriekus, kurie nebuvo *displaced persons*, egzistavo gana daug, nes ne visi *išeiviai*, *tremtiniai* ar *pabėgėliai* savo likimo laukė *išvietintųjų asmenų* stovyklose. Andriekaus socialinis statusas – vienuolio pareigybė – inspiravo jo gana ankstyvą išsiuntimą užsienin, kad būtų išvengta blogesnio likimo.

Nors Andriekus savęs nelaiko *pabėgėliu*, *tremtiniu* ar *išeiviu*, dažnai minėtos tapatybės atžvilgiu naudoja neutralią, jau anksčiau aptartą, sąvoką *egzilai*³¹, taikomą kitiems asmenims, bet ne sau pačiam. Gausiausiai savo archyvuose tekstuose jis naudoja terminus *tremtinys* ir *tremtis*, jais apibūdindamas JAV lietuvių spaudos situaciją, kurią pagerino į Ameriką atvykę *tremtiniai* bei rašančių ir kuriančių asmenų visuma.³² Sąvokos *išeivis* ir *išeivija* gana retai aptinkamos jo dokumentuose³³ ir vieną kartą Andriekus pavartoja terminą *egzodas*, tai siedamas su sėkmingu T. Venclovos pasitraukimu į Vakarų.³⁴

Su Andriekaus pateikiama nuostata, kad jis nėra *pabėgėlis*, *tremtinys* ar *išeivis*, negalima sutikti. Vienai konkrečiai minėtai kategorijai jis tikrai priklauso, nepriklausomai nuo to, kaip jis traktuoja buvusią padėtį. Kiekvienas išvykęs iš Lietuvos savo tapatybę turi apibrėžti vienu iš anksčiau minėtų terminų. Neutralios pozicijos negali būti, nes mes išsiaiškinome, kad galimos tik trys esamos situacijos apibrėžtys. Andriekus nebuvo *pabėgėlis*, nes ne savo valia buvo išsiųstas studijuoti į užsienį. Tačiau, būdamas sąmoningas ir išsilavinęs jaunuolis, turėjo suvokti artėjančią grėsmę ir nesipriešin-

ti pranciškonų vadovybei, kuri nusprendė jį išsiųsti į užsienį, tikėdamasi, kad kai grėsminga situacija pasikeis į gerąją pusę, kai bus saugu grįžti, tuomet jie Andriekų ir kitus į užsienį studijuoti išsiųstus jaunuolius vėl pasikvies atgal į Tėvynę. Šitos situacijos negalima traktuoti kaip *pabėgimo*, nes minėtu atveju veikė pašalinės jėgos, turinčios daugiau galių nei išsiųstas į užsienį asmuo – Andriekus. Dėl tos pačios priežasties jo negalima laikyti ir *išeiviu*. *Išeiviu* tampama asmeniškai laisvai apsisprendus iš Tėvynės išvykti į užsienį. Aišku, apsisprendimui įvairios aplinkybės gali turėti, ir turi, įtakos. Tačiau konkretūs asmenys iš išorės savo galia neprivertia išvykti iš gimtosios šalies. Čia veikia asmens laisva valia rinktis. Yra matoma ir stebima situacija, analizuojama, kas būtų naudingiau esamu atveju ir elgiamasi pagal suplanuotą scenarijų. Andriekus teisingai pastebi, kad jis nebuvo nei *išeivis*, nei *emigrantas*, kas yra tapatu, nes neemigravo iš Tėvynės. Analizuojant Andriekaus

situacija, būtų galima kalbėti apie savotišką *tremtį*, nes pranciškonų vadovybė, nujausdama artėjančią okupaciją, išsiuntė būrį klierikų studijuoti į užsienį, ką būtų galima prilyginti sąmoningai *tremčiai*. Ši *tremtis* buvo inspiruota iš vidaus: ne Lietuvos represinių struktūrų, bet sąlyginai mažo vieneto – pranciškonų vadovybės. Nepriklausomai nuo to, kas asmenį išsiunčia iš Tėvynės į užsienį, vis tiek minėtas veiksmas vadinamas *tremtimi*. Šiuo atveju *tremties* procedūrą atliko savi ir artimi individai, kuriems negali nepaklusti, nes likus Tėvynėje gali nebeklikti sąlygų toliau studijuoti, negali pažeisti subordinacijos principų, nes esi jiems pavaldus. Tad, pranciškonų vadovybė, turėdama tam tikrą galią ir valdžią savo pavaldinių atžvilgiu, pasinaudojo teise savo sprendimu *ištremti* jaunuosius pranciškonų vienuolius iš Tėvynės, taip tikintis juos apsaugoti nuo neramumų bei suteikdami galimybę toliau studijuoti užsienyje ir galbūt kada nors grįžti į gimtąjį kraštą.

IŠVADOS

Išeivis, *tremtinys* ir *pabėgėlis* yra trys visiškai skirtingos sąvokos, jų nereikėtų tapatinti, kaip tai daro kai kurie išeivijos ekspertai. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* sąvoka *išeivis* aiškinama kaip asmens pasitraukimas gyventi į užsienį; *tremtinys* aiškinamas kaip asmens ištrėmimas ar nutrėmimas, tačiau sąvoka *tremti* tai apibrėžia daug geriau, teigiant, kad asmuo valdžios galia ar teismo sprendimu ištrėmiamas iš Tėvynės; *pabėgėlis* apibūdinamas kaip asmuo, kuris pabėgo iš savo krašto. Sinonimų žodynas sąvoką išeivis

palygina su išėjūnu ir emigrantu, pabėgėlis lyginamas su bėgūnu, sprukliu ir pasprukėliu ir aiškinamas kaip bėglys arba dezertyras karo kontekste; *tremtis* tapatinama su ištrėmimu, o *emigrantas* – su išeiviu. Tam tikri lotyniški ir graikiški minėtų sąvokų atitikmenys stipriau nusako esamą situaciją nei lietuviški. Todėl jie vartotini esamos situacijos pagilinimui. Graikišką sąvoką *exodos* galima naudoti ir lietuvių diasporos atžvilgiu, tačiau jei atsižvelgsime į archainę jos reikšmę, kuri kreipia į Pažadėtosios Žemės grįži-

mą, tuomet ją lietuvių diasporai reikėtų vartoti tada, kai jie susiruoštų keliauti atgal į gimtąjį kraštą – Tėvynę Lietuvą. Ostrauskas griežtai atsisakė vartoti *tremtinio* ir *pabėgėlio* sampratas, vietoje jų pasiūlydamas vartoti *egzilio/egzilo* sąvoką, kuri identiška *išeivio/išeivijos* sampratai, o Eretas savo studijose pie *tremtį/egzilį* dažniausiai naudoja terminą *egziliečiai*.

Išnagrinėjome vieną konkrečią situaciją, susijusią su L. Andriekaus asmeniu. Kaip pats teigia, jis nebuvo *emigrantas* ar *išeivis*, nes neemigravo; nebuvo nei *tremtinys*, nes niekas jo netrėmė; nebuvo ir

pabėgėlis, nes nuo nieko nebėgo. Su pirmuoju ir trečiuoju jo teiginiu mes sutikome, tačiau antrasis teiginys neatspindi istorinės tiesos. Andriekų studijuoti į užsienį išsiuntė pranciškonų vadovybė, kuri jautė artėjantį esamos situacijos pasikeitimą ne Tėvynės naudai. Tad išsiuntė į užsienį studijuoti būrį klierikų, tarp kurių buvo ir Andriekus. Šis vadovybės veiksmas įvardytas kaip *ištrėmimas*, nes iš tikrųjų nebuvo aišku, kada ir ar išvis kada nors klierikai galės sugrįžti į gimtąjį kraštą. Tokiu būdu konstatuota, kad Andriekus buvo *tremtinys*.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Linas Eriksonas. Išeivijos diskursas ir tapatybės paieškos. // *Oikos*, 2006, Nr. 1, p. 25.
- ² Leonardas Andriekus. *Bažnyčia* [pamokslas, mašinraštis] – PVKK.
- ³ Juozas Kapačinskas. *Išeivio dalia: 1950–1973 metų atsiminimai*. Čikagos lietuvių literatūros draugijos leidinys, 1974, p. 9.
- ⁴ Saulius Pašilis. Rašytojo ir valstybės vaizduotė. // *Aidai*, 1986, Nr. 1 (356–370), p. 69.
- ⁵ Kostas Ostrauskas. Rašytojas ir egzilis. // *Metmenys: kūryba ir analizė* 27, 1974, p. 23.
- ⁶ Kristina Bartkienė. *XX amžiaus antrosios pusės lietuvių išeivijos rašytojų memuarai: žanro raida*. Daktaro disertacija. – Kaunas, 2010, p. 9.
- ⁷ Juozas Eretas. *Tremtis – prakeikimas ar uždavinys?* – Londonas: Šaltinis, 1963, p. 9–14.
- ⁸ Juozas Eretas. *Tremties lietuvių idėjų sukūryje*. – Londonas: Šaltinis, 1965, p. 3, p. 10, p. 12.
- ⁹ Juozas Eretas. *Tremtis – prakeikimas ar uždavinys?*, p. 10.
- ¹⁰ Steponas Matulis. Lietuviškasis šveicaras: idėja ir žmogus. // Eretas Juozas. *Tremtis – prakeikimas ar uždavinys?*, p. 7.
- ¹¹ Almantas Samalavičius. Postkomunistinės visuomenės atmintis ir amnezija. // *Europos kultūros profiliai: atmintis, tapatumas, religija*. – Vilnius: Kultūros barai, 2007, p. 51.
- ¹² Kostas Ostrauskas. *Rašytojas ir egzilis*, p. 14.
- ¹³ Ten pat, p. 13.
- ¹⁴ Ten pat, p. 14.
- ¹⁵ *Tarptautinių žodžių žodynas*. Sud. A. Bendorienė, V. Bogušienė, E. Dagytė ir kt. – Vilnius: Alma littera, 2001, p. 190.
- ¹⁶ Ten pat.
- ¹⁷ Ten pat.
- ¹⁸ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. III leidimas, vyr. redaktorius St. Keinys. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 150, p. 231, p. 466, p. 854.
- ¹⁹ Antanas Lyberis. *Simonimų žodynas. 2-asis patasis leidimas*. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2002, p. 111, p. 164, p. 302, p. 519.
- ²⁰ *Poezijos kryžkelės: Dialogai apie dvi poezijos šakas Lietuvoje ir išeivijoje*. Sud. R. Pakalniškis. – Vilnius: Vaga, 1994, p. 212.
- ²¹ Antanas Škėma. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Vaga, 1994, t. 2, p. 430.
- ²² Episcopus Telšensis. *Litterae Testimoniales*, Telšiai, die 3 Augusti 1934 an. Nr. 1983 [mašinraštis] – PVKK.
- ²³ Ramiajame vandenyne 1937 m. liepos 7 d. prasidėjo antrasis karas tarp Kinijos ir Japonijos, kurį inspiravo Japonija. Šiuos karo veiksmus galima laikyti įžanga į Antrąjį pasaulinį karą.
- ²⁴ Daugelis lietuvių iš antrosios emigracijos bangos 1944 m., artėjant rusų okupacijai, pasitraukė į Vokietiją.
- ²⁵ Išvertus iš lotynų kalbos – „Nepilnamečių teisės Bažnyčios ir Romos kodekse.“

- ²⁶ Mažųjų brolių ordino generolo raštas, Data in Roma, S. Antonio 19 novembre 1945 [mašinėraštis] – PVKK.
- ²⁷ Mažųjų brolių ordino generolo raštas, Dat. Romae ad S. Antonium Patavinum, die 20 martii 1946 [mašinėraštis] – PVKK.
- ²⁸ Leonardas Andriekus. Tik liepsnelė mažytė: autobiografiniai metmenys. // *Egzodo rašytojai: autobiografijos*. Parengė A. T. Antanaitis, A. Mickeienė. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1994, p. 36.
- ²⁹ Rimvydas Šilbajoris. *Netekties ženklai: lietuvių literatūra namuose ir svetur*. – Vilnius: Vaga, 1992, p. 256.
- ³⁰ Amerikiečiai užsieniečius, atsidūrusius Vokietijoje po Antrojo pasaulinio karo, vadino „Displaced Persons“ (DP – reiškia asmenį, perkeltą iš nuolatinės gyvenamosios vietos). Lietuviškosios pokarinės spaudos puslapiuose sutinkamas pažodinis vertinys „išvietintieji asmenys“. DP sąvoka buvo taikoma visiems Vokietijoje esantiems svetimšaliams, tačiau užmiršta, kad varkaričiai tuoj po karo grįžo namo, o Rytų Europos gyventojams – baltams, rusams, lenkams, jugoslavams, ukrainiečiams ir kitiems, išgalėjus sovietinei okupacijai ir prosovietiniams režimams, į Tėvynės grįžti galimybių nebuvo. Lietuviai šį terminą sulietuvino – save ėmė vadinti „dipukais“ arba literatūriškai „Dievo paukšteliais“.
- ³¹ Lietuvių rašytojų draugija. „Malonūs Bičiuliai – Rašytojos-Rašytojai...“, 1975 m. sausio 1 d., p. 2, f. J. Jankaus, MLLM-41075 [mašinėraštis]; Lietuvių rašytojų draugija. „Mieli Kolegos: Rašytojai-Rašytojos...“, 1979 m. sausio 1 d., p. 2, f. J. A. Jūragio. MLLM-54838 [mašinėraštis].
- ³² Leonardas Andriekus. *Dvasiškija ir lietuviškoji spauda* [paskaita, mašinėraštis] – PVKK; terminus *tremtinys* ir *tremtis* L. Andriekus dažnai naudoja ir kituose savo dokumentuose.
- ³³ Leonardas Andriekus. *Maironio galybė*: paskaita New Havene 1982 IX 26 [paskaita, mašinėraštis] – PVKK; Andriekus Leonardas. *Dvasiškija ir lietuviškoji spauda*. [paskaita, mašinėraštis] – PVKK; Andriekus Leonardas. *Kodėl lietuviai vienuoliai tapo meno entuziastais*: žodis atidarant dailės parodą K. Ž. 1987 III 27 [prakalba, mašinėraštis] – PVKK; Andriekus Leonardas. *Rašytojų susirinkime Vilniuje*, 1993 XI 4 [prakalba, mašinėraštis] – PVKK; Andriekus Leonardas. *Klaipėdos išvadavimo minėjimui*, 1985 I 19 [invokacija, mašinėraštis] – PVKK.
- ³⁴ Leonardas Andriekus. *Literatūros vakaras K.Ž. N.Y.C.* 1977 III 5 [prakalba, rankraštis] – PVKK.